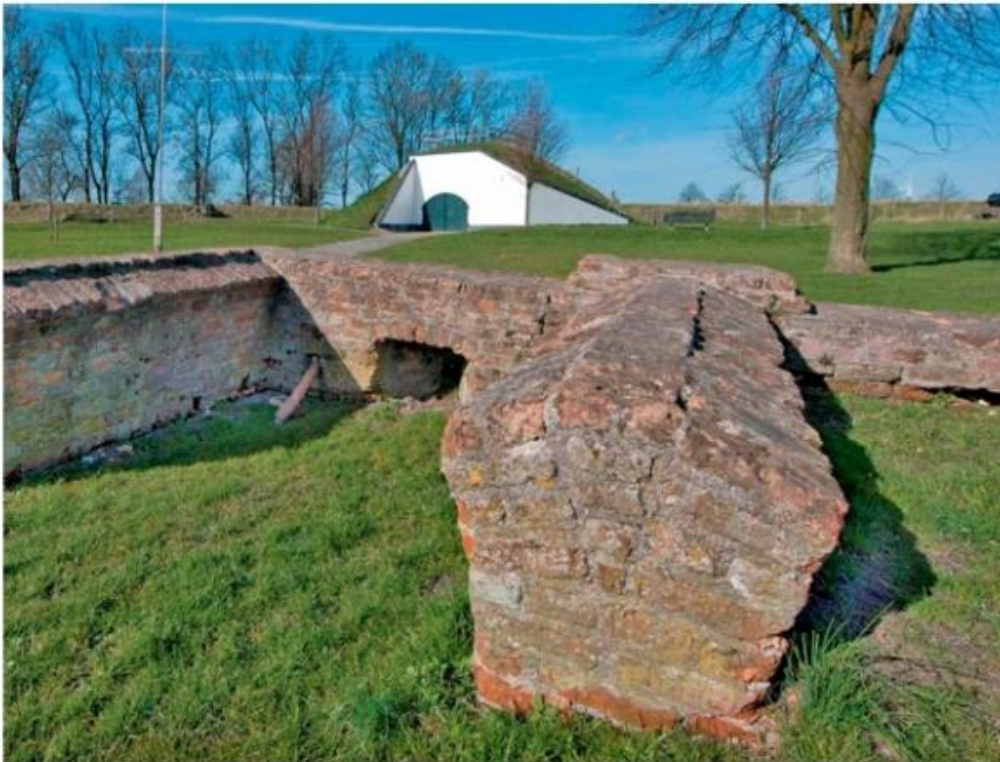

Projectplan “Bastions ontsloten”

Van 80 Jarige Oorlog tot Vrijheidsbos

Een interactieve rondleiding door de tijd van bezetting en vrijheid.

Rein Groen

Den Briel, juni 2014

PROJECTPLAN 'BASTIONS ONTSLOTEN!'

Den Briel door de eeuwen heen. Van Tachtigjarige Oorlog tot Vrijheidsbos.

Projectnaam:

'Bastions ontsloten!'

Een interactieve rondleiding over de Brielse vesting en daarbuiten.

Projectdoel/resultaat:

Doel van het project is het ontsluiten van de bastions en bunkers voor Briellenaren en toeristen.

Het bezoeken van de bastions wordt aantrekkelijker gemaakt door:

enerzijds de fysieke toegankelijkheid van de bastions te vergroten,

en anderzijds de geschiedenis van de totstandkoming van de vesting en voor de vesting relevante episodes uit de Brielse historie ter plekke te presenteren. Door middel van visuele presentaties worden de bunkers op de bastions virtueel toegankelijk gemaakt.

Er zullen twee wandelroutes, één op de wallen en een uitgebreide tot aan het Vrijheidsbos aan de Spanjaardseweg nabij de Brielse Maas, worden uitgezet. Daarnaast komt er een puzzeltocht voor kinderen over de wallen, compleet met het zoeken van een schat. Het project laat Briellenaar en toerist op een aantrekkelijke manier kennismaken met Briels erfgoed.

Voor een overzicht van de bastions en bunkers: zie kaart Vesting Brielle (Bijlage 1).

Aanleiding/voorgeschiedenis:

Een drietal zaken vormden de motivatie om met het onderhavige project te starten:

'Leve de Vesting Brielle-300 jaar vestingwerken':

In het kader van het 300-jarig bestaan van de vestingwerken in 2013 heeft de gemeente Brielle een aantal activiteiten georganiseerd onder de titel 'Leve de Vesting Brielle-300 jaar vestingwerken'.

Naast de genoemde activiteiten stond en staat het behouden van tastbare vormen van de historie van Brielle, zoals het opknappen van kanonnen en affuiten, bastions e.d. , centraal.

Een ontdekking op de wallen:

Het concrete idee ontstond tijdens een wandeling van projectleider Rein Groen over de wallen: "Op een gegeven moment stuitte we op, wat inmiddels bekend staat als het Kruitmagazijn.

(Bunker VI ½) Verscholen onder het pad tussen het Oranjabolwerk en Oranjeplein, was het ons nooit opgevallen. Inmiddels heeft de werkgroep 'Kanonnen en Affuiten' het Kruitmagazijn geopend.

Aart van der Houwen, archivaris bij Streekarchief VPR, heeft een beschrijving van genoemde bunker gemaakt. (Bijlage e) Mede hierdoor zijn we erg nieuwsgierig geworden naar wat de mogelijkheden zijn voor de andere bastions."

Janneke van Lisdonk, mede inspirator voor 'Bastions ontsloten!'

Voorafgaande aan de start van het project heeft Rein Groen de afgelopen jaren diverse inspirerende gesprekken gevoerd met Janneke van Lisdonk, oud-gemeenteraadslid voor de SP. Deze gingen over haar stageopdracht voor de gemeente Brielle waar zij een aantal jaren geleden stage liep. Haar project was een aankleding van de wallen te ontwerpen rondom Den Briel. Een aantal van deze ideeën gaan we terug zien in het onderhavige projectplan.

Projectgroep:

Permanente projectleden:

Rein Groen (projectleider)
Willem Delwel (voorzitter Historische Vereniging De Brielse Maasmond en voorzitter Erfgoedgilde Brielle i.o.)
Koos Steentjes (werkgroep Kanonnen en Affuiten)
Fré Eggens (stadsgids en afgevaardigde namens de Gidsengroep Brielle)

Marijke Holtrop (hoofd Historisch Museum Den Briel) is als adviseur betrokken bij de projectgroep

Expertise: Tentoonstellingsmaker, vertaling uitkomsten onderzoek naar doelgroepen, vertaalslag naar publieksteksten, ervaring samenwerking tentoonstellingsvormgevers en bedrijven AV

Adviseurs 'op afroep':

Roel Slachmuylders (assistent-conservator HMDB)
Expertise: Archiefonderzoek, transcriptie oud-Nederlands bronmateriaal, beschrijven uitkomsten onderzoek

Jeanette de Lange (medewerker collectiebeheer HMDB)
Expertise: Onderhoud en registratie collectie, inrichting, technische achtergrond, verlichting, ervaring samenwerking tentoonstellingsvormgevers en bedrijven AV

Geke Buist (medewerker educatie- en publieksbegeleiding)
Expertise: Ontwikkelen schoolprogramma's die aansluiten op leerstof en kerndoelen, speurtochten.

Aart van der Houwen (adjunct-streekarchivaris Streekarchief VPR)
Expertise: archiefinspecteur

De projectgroep functioneert binnen het kader van het Erfgoedgilde Brielle i.o.

Projectactiviteiten in hoofdlijnen:

Het onderzoeken van de mogelijkheden die kunnen leiden tot:

Het fysiek openen van de bunkers op de bastions (door de werkgroep Kanonnen en Affuiten).

Het toegankelijk maken van enkele bunkers.

Het aanbrenge van infopanelen op alle bastions.

Het inrichten van bunkers met audiovisuele apparatuur.

Het ontwikkelen van programma's voor de audiovisuele apparatuur.

Het uitzetten van een wallen- en buitengebiedwandeling.

Het interactief maken van de rondleiding.

Het uitzetten van een puzzeltocht voor kinderen.

Het vervaardigen en ingraven van één of meer schatkisten.

Projectperiode:

Het project loopt van 1 december 2013 tot 1 december 2014.

Projectpartners:

Vertegenwoordigd in projectgroep:
Historische Vereniging De Brielse Maasmond
Historisch Museum Den Briel
Werkgroep Kanonnen en Affuiten
Gidsengroep Brielle
Streekarchief Voorne-Putten en Rozenburg

Nog niet vertegenwoordigd in projectgroep:
Lokale middenstand

Projectfinanciering:

Begroting/budget

Er moet een aanzet tot inventarisatie gemaakt worden van benodigde gelden. Dit geldt voor het toegankelijk maken, opknappen en inrichten van de bunkers op de bastions.

Fondsenwerving

Dit projectplan wordt in opdracht van de gemeente Brielle ontwikkeld. Financiering van het project dient uit de daarvoor bestemde subsidiekanalen plaats te vinden.

Daarnaast dient actief gezocht te worden naar lokale en regionale sponsors. Hiervoor is samenwerking met lokale en regionale middenstandsverenigingen cruciaal.

NB

Een aantal van de bastions zouden uitstekend gebruikt kunnen worden voor eendaagse activiteiten. Zoals bijvoorbeeld bunker IX leent zich zeer goed als uitval voor een wijnproeverij of modeshow. Ook huwelijken zouden hier gesloten kunnen worden en gevierd.

Ook het bastion V leent zich door zijn unieke ligging voor eenmalige activiteiten. Het bastion III kan een unieke speelplaats worden en zou tevens de uitvalbasis voor de speurtocht kunnen zijn.

Knelpunten

Energie

Waarschijnlijk zullen de kosten om energie naar de bunkers te krijgen hoog zijn. Een mogelijkheid zou zijn dit met zonnepanelen te doen. Er wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden en prijs voor een dergelijke voorziening.

Bunkers als opslagplaats

Op dit moment worden drie bunkers gebruikt door de 1 Aprilvereniging. Met name voor de bunker op bastion IX is dat met het oog op het verhuren van dit zeer bruikbare bastion, ongewenst. Met de gemeente en 1 April vereniging moet gezocht worden naar een alternatief dat op niet al te grote afstand van het 1 April gebeuren is gelegen. Een suggestie zou de voormalige Mavo Van Dijk aan de Burgemeester van Sleenstraat kunnen zijn.

Algemene actiepunten

Puzzel- en wandeltochten

Voor kinderen wordt een puzzeltocht over de wallen gemaakt. Al doende leert men over de Brielse en daardoor ook vaderlandse geschiedenis. Deze tocht wordt gemaakt door medewerkers van het Museum.

Daarnaast worden er twee wandeltochten ontwikkeld en uitgezet. Een zal samen met de Gidsengroep worden ontwikkeld en specifiek over de wallen gaan; de andere zal een wandeltocht zijn die, nadat men de wallen voor de helft gerond heeft, doorloopt tot aan het Vrijheidsbos langs de Brielse Maas. Men keert weer terug daar waar men de wallen verlaten heeft en vervolgt de wallenwandeling. De wandelingen kunnen zowel met als zonder stadsgids worden gelopen.

Apps en QR-codes

Door het gebruik van apps en/of QR-codes zijn de mogelijkheden bijna oneindig. Hierdoor is het bijvoorbeeld niet alleen mogelijk veel over de belangrijke gebeurtenissen uit de geschiedenis van Brielle te vertellen maar ook zaken die het heden betreffen.

Een voorbeeld. In het Vrijheidsbos staan ongeveer 500 bomen. Aangeschaft door mensen of instellingen. Elke boom heeft zo zijn eigen verhaal. Deze verhalen zou je kunnen bundelen in een app of QR-code. Via die app of QR-code kun je deze verhalen terughalen op je telefoon of tablet. De projectgroep hecht grote waarde aan de ontwikkeling van deze technologie, ook gezien de resultaten in het Museum op dit gebied. Bijlage j.

Bijlagen

1. Plattegrond 'Vesting Brielle'
2. Projectbeschrijving per bastion
3. Kostenoverzicht
4. Aanvullende informatie

2. Projectbeschrijving per bastion

- Bastion I** Molenbolwerk (met molen 't Vliegend Hert)
Op dit bastion bevindt zich geen bunker.
Het bastion wordt wel onderdeel van de wallenwandeling.
Actiepunt: Overleg starten met de Molenstichting over samenwerking. Deze zou kunnen bestaan uit:
- uitgifte routes en speurtochten
  - uitgifte luisterapparatuur
  - koffiestop
- Bastion II** Kruithuisbolwerk (met 'Het Kruithuis, oudheidkamer 1 aprilvieringen')
Thema voor dit bastion: 1 april 1572.
Actiepunt: Overleg starten met initiatiefnemers Kruithuis. Gidsen zouden moeten beschikken over sleutel zodat tijdens rondleiding toegang tot Kruithuis verkregen kan worden.
In Bunker achter Kruithuis komt scherm met afspeler.
Onderwerp: Inname van Den Briel, compilatie van filmpjes uit het Historisch museum met verwijzing naar Museum en Kruithuis.
- Bastion III** Galgebolwerk
Thema voor dit bastion: het Huis Oranje-Nassau in Brielle.
In bunker komt scherm met afspeler.
Zie bijlage a voor inhoud (geleverd door Museum, filmpjes via Streekarchief).
Actiepunt: Overleg met Streekarchief over mogelijkheden van levering. Overleg met filmclub Phoenix over mogelijkheden tot samenwerking.
De speeltuin dient opgeknapt te worden en de grasmat gedraineerd. Er dient een trap te komen met bordes naar bunker toe.
- Op de hoek bij dit bastion zit café "Het Melkmeisje". Ook deze locatie zou buitengewoon goed kunnen dienen als startplaats voor de rondleidingen, wandeltochten en uitgifte van tabletcomputers die kunnen dienen als ondersteuning bij de wandelingen.
Actiepunt: Overleg met "Het Melkmeisje" over mogelijkheden. (Speciale menu's, versnaperingen koffie met etc.)
- Bastion IV** Bleykersbolwerk
Op dit bastion bevindt zich geen bunker. Leent zich voor jeugdactiviteiten.
Op dit bastion wordt een schatkist ingegraven welke een onderdeel zal zijn van de kinderspeurtocht.
- Bastion V** Westerbolwerk
Thema voor dit bastion: Brielle in de Franse tijd.
In bunker komt scherm met afspeler.
Films en achtergrondinfo in bezit Museum.
Actiepunt: Inventariseren materiaal en uitzoeken voor gebruik.
- Bastion VI** Oranjeplein
Op dit Bastion bevindt zich geen bunker. De locatie is wel buitengewoon geschikt voor eendaagse activiteiten.

- Bunker VI ½ Kruitmagazijn
 In het kruitmagazijn komt een vleermuizenkolonie.
 Op de bunker komt een informatiepaneel met info over zowel vleermuizen als de oorspronkelijke bestemming, een kruitmagazijn.
 De bunker zal gesloten worden met slechts een opening van 30 cm breed en 5 cm hoog waar de vleermuizen doorheen kunnen.
 Actiepunt: Nader overleg met Jan Alewijn Dijkhuizen, vleermuizen expert, heeft plaatsgevonden op 2 juni 2014. Zijn visie; om dit object geschikt te maken voor vleermuizen is het alleen nodig om het raam weer dicht te metselen en daarin een ruimte ter grootte van een steen open te houden (brievenbus)
- NB*
Enkele soorten vleermuizen die ook in Brielle voorkomen kunnen dit soort ruimtes als overwinterplek gebruiken.
Het gaat om watervleermuis en grootoorvleermuis en wellicht ook de baardvleermuis. Deze soorten zoeken een plek waar het donker is, vochtig, rustig en liefst met een redelijk constante temperatuur. (8 tot 10 graden Celsius)
Vleermuizen zijn warmbloedige dieren maar kunnen, om energie te besparen, hun lichaamstemperatuur laten zakken tot de omgevingstemperatuur. Het liefst zoeken ze in de winter een plek die aan alle voorwaarden voldoet zodat ze zo min mogelijk wakker worden en ook hun temperatuur niet te veel hoeft te schommelen.
- Bastion VII Oranjebolwerk
 De bunker is in gebruik bij een muziekgroep.
 Thema voor dit bastion: Brielle in de Tweede Wereldoorlog (met speciale aandacht voor het bombardement). De bunker achter dit bastion ligt erg afgelegen, is moeilijk bereikbaar en verkeert in deplorabele staat.
 Op dit bastion komt geen audiovisuele presentatie, maar infopanelen.
- NB*
In 2015 is het 70 jaar geleden dat Nederland bevrijd werd. Een mooie gelegenheid om een project Oral History op te zetten. Het doel is herinneringen vast te leggen van ouderen die meer kunnen vertellen over de oorlog in Brielle en dan met name het bombardement. Hiervoor zijn al contacten gelegd met een aantal vrijwilligers, interview uitwerker en filmclub Phoenix die de interviews wil vastleggen op beeld.
- Bastion VIII Lijnbaanbolwerk
 Dit bastion is in gebruik bij de 1 Aprilvereniging en de roeivereniging.
 Thema voor dit bastion: nog onbekend. Wordt opgenomen in wandelroute o.l.v. stadsgids.
 Achter de deur komt opklapbaar videosysteem waardoor de toegang te allen tijde vrij blijft.
 Actiepunt: Overleg met 1 April vereniging over voortgang.
- Bunker VIII ½ Bunker VIII ½
 Deze bunker had als enige geen naam en heeft daarom van de Projectgroep Kanonnen en Affuiten een eigen nummer gekregen.
 Deze bunker fungeert als opslag voor de 1 Aprilvereniging.
 Thema voor dit bastion: nog onbekend. Wel is er de mogelijkheid een systeem te plaatsen.
 Actiepunt: Onderwerp verzinnen dat als item voor deze bunker zou kunnen gelden.

Bastion IX

Kijkpaalbolwerk

De bunker wordt gebruikt als opslagruimte.

De bunker zou bij uitstek verhuurd kunnen worden aan sponsors uit de lokale middenstand t.b.v. bijvoorbeeld een wijnproeverij, een modeshow, een tuinshow, e.d.

Ook is gebleken dat het enorm geschikt is voor eenmalige activiteiten. (Film Vestingdagen)

NB

Aanbeveling verdient om de kijkpaal die vroeger op dit bastion gestaan heeft, te herbouwen. Vanaf deze kijkpaal kon de loods zien of er schepen de Maasmond in kwamen.

3. Kostenoverzicht

Bouwen trap en balustrade (Galgebolwerk bij Het Melkmeisje)	pm
Openen en opknappen bunkers	pm
Toegankelijk maken bunkers (bestraten, voorzieningen etc.)	pm
Zonnepanelen	pm
Schatkist(en)	van 3.515 tot 5.600 euro
Aanschaf apparatuur bunkers 6 x 2.000	12.000 euro
Aanschaf tablets	pm
Programmeren tablets	5.000 euro
Website inrichten en het voor smartphones optimaliseren van films	2.000 euro
Animatiefilms 1 april comprimeren en terugbrengen tot 2 minuten	700 euro
Aanschaf infopanelen	pm
Vertaalkosten Nederlands-Engels (vrijwilliger)	pm
Onvoorzien	2.500 euro

4. Aanvullende informatie

- a. Het huis Oranje Nassau in Brielle. Inrichting van Bastion III met een presentatie met beeld en tekst (script Historisch Museum).
- b. Brielle in de Franse tijd (script Historisch Museum in voorbereiding).
- c. Basisdocument 1713-2013: 300 jaar vestingwerken; Aart van der Houwen
- d. Brielle 2013. De Vestingwerken 300 jaar voltooid; Marijke Holtrop
- e. De Brielse vesting: Het Kruitmagazijn in de courtine IV-VII; Aart van der Houwen
- f. Terminologie begrippen en uitdrukkingen; Alle definities volgens de Stichting Menno van Coehoorn
- g. Rondgang Bastions; Buitenschouw van alle Bunkers op de Bastions door Koos Steentjes en Rein Groen
- h. De bunker afzonderlijk; Doel en noodzaak van de bunkers in verleden en heden. Roel Slachmuylders (in voorbereiding)
- i. Zie: 'bastions ontsloten' op www.levedevestingbrielle.nl
- j. Audiotour, Museum-Stad Brielle